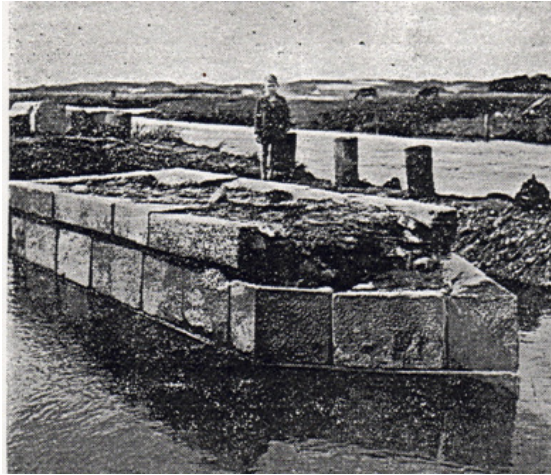

Løvel

bro

- en Vej – en Å – en Bro – en Kro – en Bistro

En vej

Når stier og hjulspor bliver brugt af mange, får de efterhånden betegnelsen en vej, og alene det, at mange ønsker at bruge vejen, medfører et behov for samarbejde, organisering, regler og love – restriktioner og straffe.

Mens jorden endnu ikke var opdyrket, så man ret lempeligt på ejendomsretten og færdsel i naturen, men ellers kan det nok være, at historien kan berette om vejstridigheder.

Hærvejen er oftest på kort og i tekster beskrevet som vejen mellem Flensborg/Hamborg og Viborg, men vendelboere og andet godtfolk nord for Viborg havde skam også forbindelse sydpå. De handlede også med kreaturer og andet, så vejen fortsatte fra Viborg og nordpå, hvor den så måtte krydse Skals Å, som løber gennem Danmarks bredeste ådal.

I mange år var der et vadested lidt vest for den nuværende Løvel Bro, og hjulsporene ved Normannshede viser tydeligt, hvordan man har flyttet vejen, når hjulsporene blev for dybe.

Normannshede – hærvejens spor

En vej, En å

En å kaldes først en å, når den i alt fald er så bred, at man ikke kan springe over den.

For jorden omkring åen gælder den almindelige ejendomsret, men tidligt har man erkendt, at man ikke kunne eje en å – altså vandet og hvad der var i vandet - idet det jo aldrig var det samme vand – de samme fisk.

Muligheden for, at en lodsejer spærrer hele åen med net eller ruse, er til stede, men da ingen ejer vandet, og hvad der er deri, blev det tidligt betragtet som ulovligt.

Er åen en transportåre, ja så er åen jo at sammenligne med vejen.

Regler og love for fiskeriet og færdsel på åer har der tidligt været behov for.

Skals Å var interessant for såvel fiskeri som transport (kågfart), men kilder, der dokumenterer dette er noget yngre end Løvelbro.

I et brev fra kancelliet 1743 står der om Skals Å:

»Langvejle å som løber Sydøst ..... Derudi fiskes gedder, aborre, brasen og skaller, hvis ikke Skalsboerne forhindrer fiskenes ind og udgang fra åen til fjorden, ellers falder fiskeriet godt, fornemmelig med aborrefangst ved åmundingen og op til Langvejle bro, navigabel (sejlbar) er den der med både...»

De værste hindringer som vanskeliggjorde sejllads på åen var de mange ålegårde, som var i åen.

Domkapitlet i Viborg ejede fiskeretten til Langvejle å.

Ålegårde skulle været taget op fra solens opståen til dens nedgang, men det kneb til tider at holde den regel efterrettelig.

Ved reguleringen af åen blev der i 1902 betalt omkring 2000 kr. i erstatning for hver ålegård..

Træ fra Lindum, Bigum og Sødal skove blev fragtet ud i Hjarbæk Fjord og videre ud i Limfjorden.

Murstenene til forsamlingshuset i Skals, der blev bygget i 1886, blev sejlet fra Hjarbæk til

landingspladsen neden for Bjerregaard af Martin Fisker i Kvals. (<http://www.onsild-lokalhistorie.dk/kaag>)

Åløbet så helt anderledes ud inden reguleringen, der som nævnt fandt sted omkring året 1900, hvilket klart fremgår af kortet fra 1798-99.

Kort over Ålborg-Viborgvejen, der går gennem Løvelbrohus.
Det er tegnet 1798-1799. Fot. Nationalmuseet.

Kort over Ålborg-Viborgvejen, der går gennem Løvelbrohus.

Det er tegnet 1798-1799. Fot. Nationalomuseet

Vandmængden var den samme, men det har været vanskeligere at udnytte de omkringliggende enge. En beretning fortalt af Chr. Dalsgaard, Kistrup anskueliggør, hvordan engdraget er blevet ændret:

For at få hele dette store område gjort anvendelig til opdyrkning, blev der i årene mellem 1901 og 1904, sat en gravemaskine igang med at regulere åløbet til det vi kender i dag. Det foregik før jeg blev født, men har fået fortalt, at den begyndte helt ude ved fjorden og sejlede på det vand, den selv frembragte ved at grave sig fremad.

De store jorddynger blev læsset af på begge sider af åen, hvor lodsejerne selv brugte det til opfyldning af alle de små bække, der efterhånden tørrede ud.

Der var dog huller, der var så dybe, at man måtte opgive at fylde dem op, der var to meget dybe i nærheden af bakkerne i Pederstrup, umiddelbart øst for kroen. Der var i min tid masser af fisk, mest gedder og karusser. Hele systemet af større og mindre åer, bliver stadig kaldt "den gamle å".

Efter at åen var reguleret, var der kun de dybe søer tilbage og de er der endnu. Jeg vil her nævne: Rødsø, Øris sø, Klejtrup sø, Tjele Langsø og Ingstrup sø.

Den utæmmede å

En vej, En å, En bro

Hvis vejen, der skal krydse åen har betydning for mange eller for betydningsfulde personer, ja, så vil man forsøge at gøre det muligt at forcere åløbet tørskoet og med køretøj.

Hærvejen må tidligt have haft en sådan betydning for kongen. Der er en vis usikkerhed om, hvilken konge, der stod bag Løfvel Bro.

Herunder nogle klip vedr. broens alder:

- **Løvel Bro er nævnt i 1454 og igen i 1484** - sidste gang under navnet Himmerbro. I 1560 forlenes broen sammen med tre andre til Laurits Skam til Hastrup. Lensmanden skulle holde broerne ved lige og oppebar til gengæld en afgift - den såkaldte brokorn.
- **I 1925 gør man et opsigtsvækkende fund.** Under en uddybning af åen finder en arbejdsmand en buet kvadersten, med en indskrift, som Viborg Stiftsmuseums formand og en latinkyndig lærer fra katedralskolen ret let kan tyde: »I Viborgbispen Peder den Andens tid lod Kong Erik denne bro bygge«. Bisp Peder sad på Viborg bispestol fra 1298 til 1323, så

kongen må være Erik Menved, og Løvel Bro går ind i historien, bl.a. gennem Hugo Matthiessens skildringer af de gamle danske veje. I 1936 kan Hugo Matthiessen ved gravninger på stedet afdække en kvaderstensbygget strømpille og et brohovede. Med forsigtighed kunne man rekonstruere en stenbro med tre gennemløb - altså fra Erik Menveds tid.

- **Vender Løvelbro-Stenen op og ned paa Videnskaben?**

(Avisartikel fra 1.6.1940)

Et Foredrag i Viborg af Magister J. C. Hansen, som fortæller om sin Tydning af Stenen fra Erik Menveds Bro over Skals Åa

Den akavede Ordstilling skyldes, at Indskriften er lavet paa Versemaal (Nibelungen) ---- Og naar det var Niebelungenvers, som under ingen Omstændigheder kendes før 1200 var det uomstødeligt fastslaaet, at der her er Tale om Kong Erik Menved. Stenen kan ikke være ældre. Og saa har vi et Sted en Omtale af, at Erik Menved i 1313 byggede en Borg ved Viborg, og det skulde undre mig meget, om ikke Brobygningen ved Løvelbro er foregaaet omtrent samtidig. Dermed er denne Sten tidsfæstet, og det er en af de faa Indskrifter, der er tidsfæstet

- **Omkring 1970 undersøgte Erik Moltke**, en af de fineste kendere af gamle indskrifter, vi har haft herhjemme, buestenen endnu engang. Han nylæste indskriften som:

»In p(rimo) tempore iussit Ericus rex, iste rex, pil«, hvad der kan oversættes til: I den første tid (dvs. først) befalede kong Erik, denne ... konge, pil(ler) at gøre af sten. Noget af indskriften har stået på en nabosten, som man (endnu) ikke har fundet. Det var Erik Moltkes vurdering ud fra bogstavernes stil, at denne kong Erik var enten Ploppenning eller Glipping - vi er altså et halvt århundrede længere tilbage end den første læsning.

Genbrug

Her findes resterne af Løvelbro's granitkvadre, som altså blev opført omtrent samme tid som sognets kirke i Pederstrup. Stenene stammer måske fra den nedbrudte romanske Mindrup Kirke, og da broen i 1894 blev bygget om, blev "kirkestenene" solgt til en mand i Viborg, der brugte dem til Byggeri (nemlig til Entreprenør Klinge, i hvis Ejendom i Jernbanegade de store Sten kan ses i Sokkelmuren), så man kan roligt sige, at genbrugstanken er af ældre dato.

Jernbanegade 12, Viborg

Lidt sjovt at tænke på, at denne store sten nok er indgået i kirkebyggeri (Mindrup Kirke) for 7-800 år siden, og da kirken blev nedlagt og sognet fraflyttet omkring år 1600 på grund af sandflugt, da havde man brug for den ved gennemgribende ombygning af Løvel-bro.

Hvem ejer broen??

Der hersker ingen tvivl om, at et broprojekt i 13-14 hundrede tallet var et stort projekt. Kongen havde jo mulighed for at pålægge sine undersåtter opgaven eller betale dem for det.

Herremændene i området havde så igen mulighed for at sætte folk på opgaven.

Men alle vidste også, at hvis man ikke havde klare aftaler om vedligeholdelse af en sådan bro, ja, så ville man snart løbe ind i problemer.

Opgaven blev løst på samme måde som den oftest blev løst ved kirkernes vedligeholdelse og drift (kirketiende).

Der var ikke tale om, at man reelt ejede kirken eller broen, men man fik mod at vedligeholde kirke eller bro, den afgift (kirketiende, brokorn) som brugerne var pålagt. Det var i mange tilfælde en tvivlsom forretning. Når "ejereren" af Pederstrup Kirke i 1928 ville betale 3115,40 kr. for at slippe af med Pederstrup Kirke, så skyldtes det, at han kun fik 650,05 kr. for at vedligeholde kirken.

Brokornet, som de omliggende 8 sognes beboere skulle svare til broernes vedligeholdelse udgjorde årligt godt 22 tdr. byg, hvilket (i 1833) svarede til ca. 50 Rigsdaler.

Ejerforholdet og problemer vedr. vedligeholdelse af Løvelbro fremgår af Kronens Skøder og Kancelliets Breve, fra hvilke disse klip stammer:

KANCELLIETS BREVE 1607

22. Juli (Kbhvn.). Forleningsbrev for Christian Holck, Embedsmand paa Hald Slot, paa det Brokorn, som oppebæres til Semeste, Løvel, Skinders og Langveile Broer i Halds Len. Han skal tjene Riget med 2 geruste Heste deraf og være forpligtet til at holde Broerne i Stand med god Bygning, godt Tømmer, Bulfjæl, Rækker ved begge Sider og Vaser ved Enderne, saa den vejfarende Mand uden Fare kan komme derover.

Lider nogen Skade ved hans Forsømmelse, vil han komme til at staa Kongen til Rette derfor. Det befales Bønderne al svare Brokornet til Christian Holck til den sædvanlige Tid. J. R. 6, 358.

KANCELLIETS BREVBØGER 1624 -1626

Årstal 1626 Dato 5/6 , Side 706

1626. 5. Juni (Koldinghus). Miss. til Knud Gyldenstjerne. Da der endnu mangler meget paa Løfvel Bro, befales det ham at lade gøre endnu et Stykke Bro og lade Herredsmændene fylde mellem Broerne, saa den rejsende Mand Sommer og Vinter uden Besvær kan komme frem der. J. T. 8, 54.

KANCELLIETS BREVBØGER 1649

Årstal 1649 Dato 27/11, Side 273 -74

27. nov. (Kbh.) Ms. til hr. Frands Pogwisch. Han har andraget, at han på kongens behag med arvingerne efter den afd. bonde på Mors, som havde fortiet sin formue, da det var pålagt at svare 2 af hver 100 rd. på rente, har akkorderet om 1.000 rd. til kongen for forseelsen. Kongen godkender akkorden. Desuden har FP givet til kende, at 3 broer i hans len, Løvel bro, Simsted bro og Langveile bro, er meget brøstfældige. Han skal lade dem reparere på kongens vegne, da denne har brokor net af dem, dog med mindst mulig bekostning. JT, 12, 165.

KRONENS SKØDER , bind 4, 1720-1730

Ar: 1721 Side:

— — Skøde til Niels Winter paa Siødahl — for 330 Rd. Kr. —• paa følgende af Kronens beholdne Broer, som han har købt ved Aukt.²: i Hald A., Nørlyng og Rinds Hd., Sønder-, Mellem- og Nør-Løvel Broer samt 1 Simsted Bro, »hvis aarlig Afgift, som med Biug er bleven leveret, bedrager nemlig« af Hersom S. 2 Tdr. 1 Skp., af Kleistrup S. 4 Tdr. 3 Skp., af Bierregraf S. 1 Td. 4 Skp., af Taastrup S. 2 Tdr. 3 Skp., af Roum S. 2 Tdr. 3 Skp., af Hvam S. 2 Tdr. 3 Skp., af Simsted S. 5 Tdr. 6 Skp. og af Hvilsum S. 4 Tdr., tils 24 Tdr. 7 Skp. Byg, hvorimod Køberen og hans Arvinger skal være forpligtede til Broerne i forsvarlig Stand aarligt vedlige at holde.

(osv. som Skødet lige ovfr.). Skpr. 4, 83; A.-V. 1719-24, Brg. Nr. 85 med I.

Broer var dog ved Aukt. blevne tilslaaede Henrich Winther paa Wisborggaard, som 16. Juni 1720 erklærede, at han havde transporteret dem til sin Broder Niels Winther paa Sødall (Brg.).

Byg, hvorimod

En vej, En å, En bro, En kro

Når vejen, der skulle krydse Skal Å, var så betydningsfuld, at kongen ville lade en bro bygge, ja, så måtte man også tidligt have en kongelig privilegeret kro.

I 1283 bestemte Kong Erik Klippinge, at der skulle oprettes kroer ved de såkaldte kongeveje og færgsteder, som kongerne benyttede, når de rejste rundt i landet i embeds medfør.

Dr. Margrethe I bestemte i 1396, at der skulle være en kro for hver 4. mil, dette blev i 1522 ændret til hver anden mil.

Efter reformationen i 1536 begyndte der at komme mange kgl. privilegerede kroer, og de sidste 3 fik deres privilegium i 1912.

Den kongelige privilegerede kro var kun for vejfarende; - landsbyens beboere måtte, indtil 1912, ikke komme på kroen

Selv om det måske var Erik Glipping, der sørgede for at Løvelbro blev bygget, så varede det nok temmelig mange år inden kroen blev bygget – hvor længe ved vi ikke, men vi ved i alt fald, hvem der var kroholdere, fra 1787, hvor vi har de første folketællinger.

I ovenstående klip ”Kancelliets Breve” og ”Kronens Skøder” omhandlende Løvelbro, er der ikke nævnt noget om Løvelbro Kro. Broens tilknytning til Sødal jfr. ”Kronens Skøder 1721” kunne tyde på, at kroen er kommet til efter Reformationen.

Vi kan af nedenstående se, hvem der boede der i 1787, men vi kan ikke se, om Geert Jensen forpagter eller ejer kroen.

Folketælling **Løul Broe 1787**

• Geert Jensen	M	Hosbonde	40	Gift
• Johane Ømand	K	Huustrue	43	Gift
• Trine Gertsdatter	K	deres Datter	11	Ugift
• Thomas Christensen	M	Tieneste Folk	63	Ugift
• Niels Hansen	M	Tieneste Folk	44	Ugift
• Thomas Sørensen	M	Tieneste Folk	16	Ugift
• Peder Jensen	M	Tieneste Folk	10	Ugift
• Maren Pedersdatter	K	Tieneste Folk	25	Ugift
• Anne Jensdatter	K	Tieneste Folk	16	Ugift

Nedenstående folketælling for 1801, siger stadig ikke noget om ejerforholdet, men det er et meget godt eksempel på, hvor forskellig kvaliteten af disse folketællinger er.

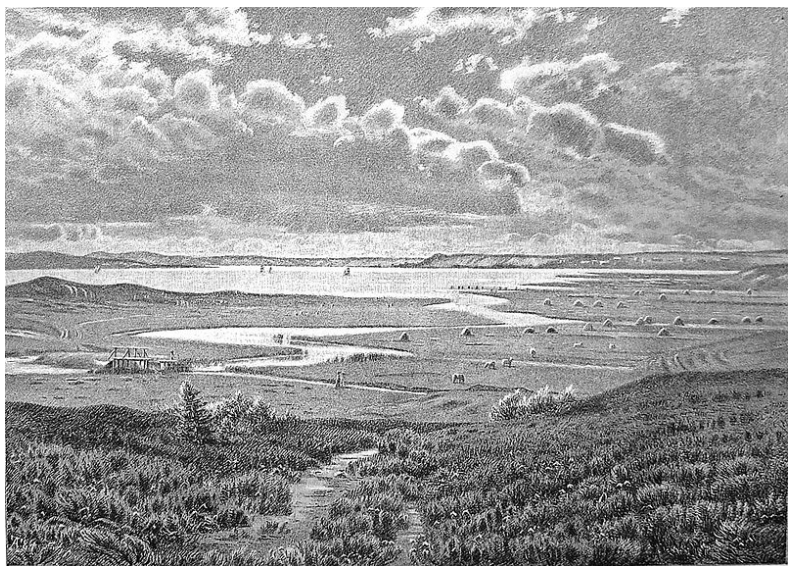
Geert Jensen hedder nu Giert Jensen Wibroe, han er på 14 år blevet 20 år ældre, men han har også mistet sin kone og fået en ny og en datter på 4 år, så måske ser han også lidt brugt ud.

Han kaldes ny ”Værtshusmand” og altså ikke kroejer.

Niels Hansen er på de 14 år blevet 33 år ældre og blind

Løvel Broegaard 1801

• Giert Jensen Wibroe	M	Husbonde	60	Gift 2 Værtshusmand
• Ane Elisabeth	K	Hans kone	47	Gift 1 ægtefælle
• Johanne Sophie	K	Deres datter	4	Ugift fællesbarn
• Mads Christensen	M	Tjenestekarl	36	Ugift tjenestefolk
• Anders Mouritsen	M	Tjenestekarl	22	Ugift tjenestefolk
• Lisabet Jensdatter	K	Tjenestepige	40	Ugift tjenestefolk
• Maren Christensdatter	K	Tjenestepige	25	Ugift tjenestefolk
• Niels Hansen	M	Tjenestekarl	77	Ugift Blind og nyder ....

Hjarbæk Fjord i slutningen af 1800-tallet. Tegnet af A. Thorenfeld

Ginnerups redningskvinde

Vi ved, at Peder Nielsen Ginnerup fæster (forpagter) ejendommen, Løvelbro Kro fra Sødal Gods omkring 1819.

I 1824 købte han den for 1000 Rigsdaler af ejeren af Sødal, **Anne Elisabeth Sundstrup, Friisenberg, Tolstrup**. (se omtale af hende side 9)

Peder Nielsen Ginnerup var født i 1779 Krejbjerg i Salling. Omkring år 1800 slog han sig ned i Viborg som handelsmand, og fik i 1813 borgerskab som købmand og avlsbruger. Han blev en velstående mand i byen, hvor han ejede flere gårde, bl.a. i Sct Mathiasgade og Gravene. Han var fra 1816 - 1819 en af Viborgs 6 eligerede borgere.

De eligerede borgere holdt ugentlige møder på rådhuset (nu Stifstmuseet) og førte bl.a. kontrol med skatteopkrævningen og byens regnskaber. Af protokollerne fra dengang kan vi fornemme, at Ginnerup var en aktiv, men nok også stridbar mand. Blandt andet stod han sammen med en anden af de eligerede Edvard Handberg bag en omfattende henvendelse til Kancellikollegiet i København for at få afklaret og præciseret de eligeredes kompetence og rettigheder i forhold til Viborgs magistrat.

Løvelbroe Huus 1834

• Navn:	Alder:	Civilstand:	Erhverv:
• Peder Ginnerup	50	Gift	Værtshuusholder
• Ane Kirstine Andersdatter	26	Gift	hans Kone
• Nicoline Pedersdatter	21	Ugift	Deres Børn
• Karen Pedersdatter	22	Ugift	Deres Børn
• Signe Pedersdatter	19	Ugift	Deres Børn
• Niels Pedersen	17	Ugift	Deres Børn
• Anders Pedersen	5	Ugift	Deres Børn
• Peter Pedersen	3	Ugift	Deres Børn
• Ane Hansdatter	65	Ugift	Huusholderske
• Ane Marie Jacobsdatter	31	Ugift	Tienestefolk

Hvis man iagttager ovenstående folketælling, vil man nok undre sig lidt over, at Peder og Ane Kirstine kan have en datter på 22, når moderen kun er 26. Ane Kirstine "Sundstrup" er Peder Ginnerups anden kone. Herom og lidt om hvordan det gik til at Peder Ginnerup kunne købe kroen i 1824. Blikket skal rettes mod ejerskabet af Sødal.

Den tæmmede å, som den kom til at se ud efter 1900

Sødal – og Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup , Friisenberg, Tolstrup

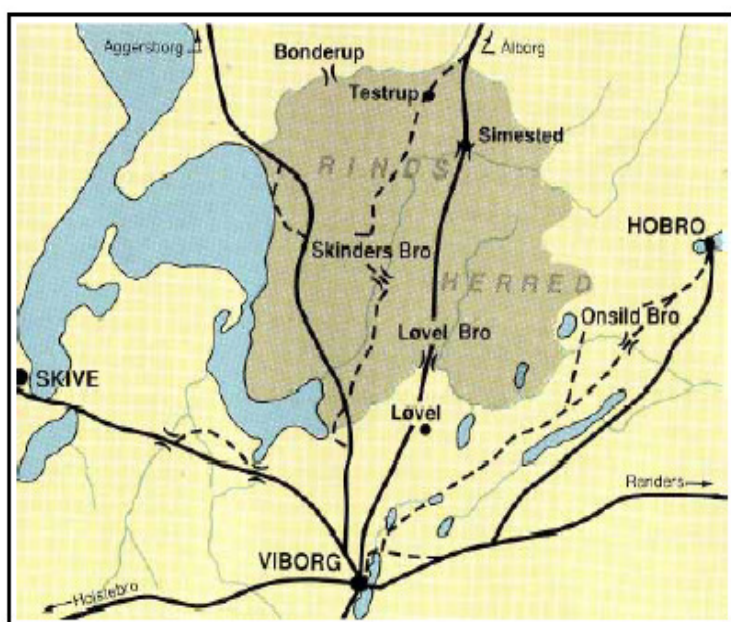
Det er lidt uvist, hvornår auktionen finder sted, men Andreas Friisenberg køber Sødal på auktion efter Diderik Iversens enke for 25.600 rdl., med 19, 43 og 204 tdr.

Andreas Friisenberg dør 1780

Han har forinden testamenteret Sødal til sin bror, Henrik Friisenberg, som bor på Sødal ved folketælling 1787 med sin søster :

- Henric Erichsen Friisenberg   M   Hosbonde   49   Ugift
- Johanne [Erichsdatter]   K   Hands Søster   55   Ugift

- Han (61) gifter sig i 1798 med *Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup* (41)

- **Folketælling 1801**
- Henrik Friisenberg   M   Husbonde   63   Gift 1.   Proprietær
- Ane Elisabeth Friisenberg   K   Hans kone   46   Gift 1.

- Henrik Friisenberg dør 1810 ,

- Enken *Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup Friisenberg* (58) giftede sig 1813 med Chr. Tolstrup (56) til Hald

- Chr. Tolstrup dør i 1817

- F.L. Tolstrup, P. Herschend, Asmus Pape og J.E. Rosborg til Hald (m. hver en fjerdedel)
Køber Sødal på auktion efter Chr. Tolstrup for   60.100 rdl

- Chr. Tolstrups enke, Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup , Frisenberg, Tolstrup, købte gården tilbage 1824
- 24. september 1824 sælger hun andre 53 gårde og ejendomme i Løvel, Pederstrup m.v.; alle tinglæses samme dag den 5. oktober 1824.
- I samme protokol s. 461 står: ”Peder Nielsen, selvejergårdmand i Løvel, tilstår at være skyldig til madam Tolstrup 200 rigsbankdaler, Løvel den 24. september 1824 Peder Nielsen”
- Peder Ginnerup købte Løvelbro Kro i 1824 for 1000 Rigsdaler af ejeren af godset Sødal, Anne Elisabeth Sundstrup Friisenberg, Tolstrup.
- Peder Ginnerup blev 7. okt. 1825 gift med hendes niece, Anne Kirstine Sundstrup (18 år).
- Madam Tolstrup , sælger Sødal igen 1826.

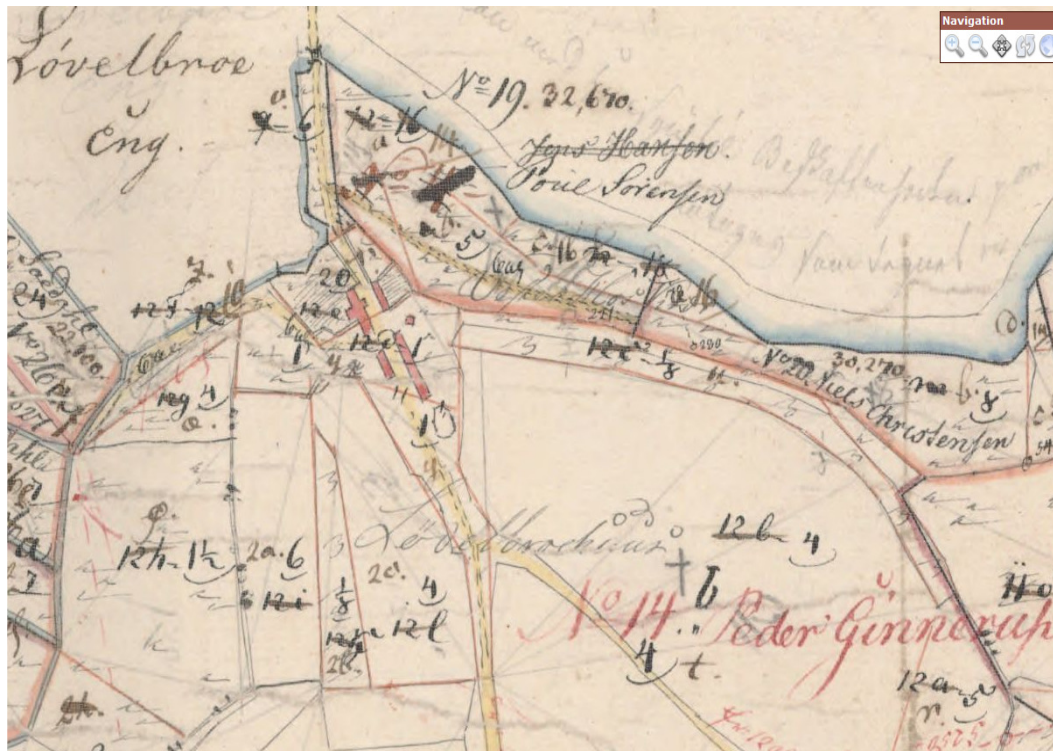
Middelalderens vejssystemer nord for Viborg

Fra betydningsfuld borger til kroholder

Ved statsbankerotten i 1813 mistede Ginnerup det meste af sin kontante formue. Også i årene derefter havde han økonomisk modgang og blev efterhånden tvunget til at afhænde sine ejendomme.

Med Peder Ginnerups overtagelse af Løvelbro Kro skulle der søges fornyelse på den kgl. bevilling til kroholdet hos Rentekammeret i København. Af korrespondance mellem Rentekammeret og Stiftamtmanden i Viborg fremgår det imidlertid, at Ginnerup først i 1835, efter flere påmindelser, indgav ansøgning om bevillingen. Om dette skyldes den afgift på 14 Rigsdaler, som skulle svares ved fornyelsen, melder historien ikke noget om ! Bevillingen fremkom prompte, da beløbet var indbetalt:

”Vi Frederik den Siette af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig og Holstein, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg Gjøre vitterligt: at Vi, efter allerunderdanigste Ansøgninger, over indkommen Erklæring, allernaadigst have bevilget og tilladt, ligesom Vi og i Overensstemmelse med allerhøieste Resolution af 4de Februar 1771, hermed bevilge og tillade, at Peder Ginnerup maa i det ham tilhørende Løvel-Broehuus i Viborg Amt, herefter og indtil videre, holde det Værtshus, som ved Bevilling af 17. September 1822 har været (Proprie)tairerne Pape, Rosborg, Herschind og Tolstrup ..”

Matrikelkort 1815 - 1864

Folketælling 1840

Peder Ginnerup	M	61	Gift	Gaardmand og Kromand
Ane Kirstine Sundstrup	K	31	Gift	Kone
Niels Pedersen	M	25	Ugift	Barn
Anders Pedersen	M	12	Ugift	Barn
Peter Pedersen	M	10	Ugift	Barn
Ane Hansdatter	K	71	Ugift	Huusholderske
Niels Sørensen	M	61	Ugift	Tjenestekarl
Maren Sophie Nielsdatter	K	24	Ugift	Tjenestepige
Christen Sørensen	M	23	Ugift	Tjenestekarl
Christen Petersen	M	42	Ugift	Huuslærer

Landbruget : Til ejendommen hørte i alt 110 tdr. land agerjord, af hartkorn 2 tdr, 7 skp.
 Teglværk : På ejendommen var der desuden teglbrænderi, som blev forestået af en teglbrænder
 Broprivilegium Løvel Bro samt tre andre broer.

Privilegiet indebar, at ejeren af Løvelbro Kro havde ret til at opkræve såkaldt brokorn, dvs. naturalieydelse, som de omliggende 8 sognes beboere skulle svare til broernes vedligeholdelse. Brokornet udgjorde årligt godt 22 tdr. byg, hvilket (i 1833) svarede til ca. 50 Rigsdaler.

Krisen kradser

Store vedligeholdelsesudgifter af broerne, for lidt korn og for dårlige kornpriser medfører at Peder Ginnerup havde store problemer med at overholde aftalen.

En aftale i 1834 mellem Peder Ginnerup og Amtet om, at Amtsreparationsfonden skulle overtage broprivilegiet dvs. indtægterne af brokornet, mod at friholde ham for de påløbne og fremtidige vedligeholdelsesudgifter, blev tilsyneladende i første omgang ikke ført ud i livet. Da Ginnerups ejendom i 1838 blev sat på tvangsauktion udløste aftalen til gengæld en langvarig og principiel panteretlig strid.

Løvel Bro Kro blev på tvangsauktionen i 1838 erhvervet af ejeren af Sødal gods, proprietær Bay.

Ginnerup blev dog boende på ejendommen, som han sammen med en søn, Niels Christian Ginnerup, forpagtede i nogle år.

Forpagtningskontrakten findes i godsarkivet for Sødal Gods (i Rigsarkivet).

Forholdet til proprietær Bay har næppe været godt. I hvert fald fremgår det af Bays ansøgning i 1842 til Rentekammeret om fornyelse af den kgl. Bevilling til krohold, at Ginnerup havde nægtet at udlevere ham sin bevilling!

Peder Ginnerup fratradte forpagtningen og fraflyttede kroen i 1843/44.

Madam Tolstrup – altså Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup , Frisenberg, Tolstrup, sørgede ikke blot for at niecen kom til Løvelbro Kro, men at flere søskende fik gode gårde (Meldgaard og Nørgaard) i Rødning, hvor hun døde i 1854.

Niecen giftede sig igen efter Peder Ginnerups død i 1845, og hun døde i Rødning 1880.

Proprietær Bay udbød Løvelbro Kro til salg - Anders Christensen Mikkelsen, Lindum overtager den.

1845 Løvelbro Gjestgiveri

Anders Mikkelsen	56	Gift	Gjestgiver og gaardmand
Kjersten Andersdatter	50	Gift	Hans kone
Petra Kjerstine Andersen	18	Ugift	Deres børn
Christen Andersen	16	Ugift	Deres børn
Anders Andersen	14	Ugift	Deres børn
Jens Jensen	23	Ugift	Tjenestefolk
Apelone Jacobsdatter	40	Ugift	Tjenestefolk

1850 Løvelbro Gjestgiveri

<i>Anders Mikkelsen</i>	60	<i>Gift</i>	<i>Gjestgiver og gaardmand</i>
<i>Kjersten Andersdatter</i>	55	<i>Gift</i>	<i>Hans kone Petra</i>
<i>Kjerstine Andersen</i>	23	<i>Ugift</i>	<i>Deres børn</i>
<i>Christen Andersen</i>	21	<i>Ugift</i>	<i>Deres børn</i>
<i>Anders Andersen</i>	19	<i>Ugift</i>	<i>Deres børn</i>
<i>Susanne Sørensdatter</i>	8	<i>Ugift</i>	<i>Plejedatter</i>
<i>Susanne Margrethe Andersdatter</i>	24	<i>Ugift</i>	<i>Tjenestefolk</i>
<i>Jens Hoppe</i>	20	<i>Ugift</i>	<i>Tjenestefolk</i>

Anders Mikkelsen vil vi dvæle lidt ved, selv om historien er noget trist, men den giver et indblik i hvordan forholdene var for 160 år siden i Pederstrup.

Bilag til kromand Anders Christensen Mikkelsen's forhørs-rapport af 18 august 1850.

- Lørdag den 18' august 1850 om middagen indfandt sig på Løvelbro kro til at afholde forhør, herredsfoged B.M. Moren sammen med sognefoged Anders N Nyrup fra Pederstrup, samt retskriver fra N. Ingstrup fra Viborg herredsting i anledning af kromanden Anders Christensen Mikkelsen den 17' havde taget sit eget liv, (hængt sig i forstuen til kroen). De nærmere omstændigheder var følgende, idet der ved herreds fogeden blev foranstaltet i alt 7 afhøringer blandt den døde nærmeste familie og de umiddelbart tilstedeværende:

Vidneafklæggelse:

- **Anders Mikkelsens søn Christen Andersen (21 år gl)**
Han var plaget af gigt og klagede sig altid over alt muligt, bl.a. over der blev brugt for mange penge til udkommet og til drive kroen. Dog den største ulykke var hans egen mangel på duelighed. Det ville han dog ikke høre om og blev i stedet mere og mere indesluttet.
- **Tjeneste-pigen Susanne Margrethe Andersdatter (24 år gl).**
Var tit svær at komme ud af det med, han havde mange klagemål, de sidste par dage særligt. Siden november forrige år havde husbonden og madmoderen ikke haft det godt sammen.
- **Jens Hoppe -tjeneste-karl (23 år gl.)**
Begrundet sygdom og manglende arbejdsevne, megen tungsindighed medførte, at han ødede kroen. Forlods nævnte han kromanden som mulig fallent
- **Sognefoged, Peder Madsen i Bjerregrav, nabo til afdøde**
Han forklarer, at siden kromanden havde begæret sine indtægterne ved broskatten øget, havde der været vanskeligheder med at få betalt regningerne på kroen, det trak ofte ud, men skyldtes nok manglende overblik fra kroholderen. Sognefogeden anser ikke der var grund til at befrygte udkommet.
Årsagen til han har gjort det, kan der ikke siges mere om end der er sagt, - gård og gæsteri har han drevet i 6 år og gjort det godt, det burde ikke være grunden til, at han har ombragt sig.

Inden for diget – trods alt:

- Den 26 august 1850 blev kromand Anders Christensen Mikkelsen , Løvelbro Kro begravet på Pederstrup kirkegård efter ansøgning hos Viborg amt, med nævnte forbehold:
Amtet tillader den afdøde begravet på en kirkegård i indviet jord. Dog må jordpåkastelse ikke finde sted og ceremonie skal foregå i stilhed, (uden deltagelse af præst og klokkeringning)

Anders Mikkelsen blev begravet lige indenfor på kirkegården på kirkelågens venstre side, Regnet som den mest deklaserede plads på hele kirkegården.

- **Sønnen tager over kroen**
- I 1852 solgte Kirsten Andersdatter kroen til sønnen Christen Andersen, der igen videresolgte den til sin svoger Christian Nielsen i Palsgård i Hersom d. 8 oktober 1856. Kirsten Andersdatter dør d 1. juli 1855 - 60 årgammel som aftægtskone i Løvelbroe. Hun har formentlig fået lov til at blive i kroen, da hun var i nær familie med den nye ejer Christian Nielsen i Palsgård

Folketælling 1855	Løvelbroe	En gjestgivergaard	
• Christen Andersen	26	Gift	Gjestgiver og gaardmand
• Ane Marie Nielsen	26	Gift	Hans kone
• Anders Christensen	1	Ugift	Deres børn
• Christian Jensen	28	Ugift	Tjenestefolk
• Søren Christian Jensen	31	Ugift	Tjenestefolk
• Christian Petersen	11	Ugift	TjenestefolkKjersten
• Marie Nielsen	20	Ugift	Tjenestefolk
• Susanne Sørensdatter	13	Ugift	Plejedatter

- Christen og Ane Marie er viet 29/4 1853, i kirkebogen for Hersom står der: Ungkarl Christen Andersen af Løvelbrogaard f. i Hvornum 11/3 1829 og Ane Marie Nielsdatter af Palsgaard f. 1/2 1829.
- **Den 19/12 1856 blev der tinglæst skøde til Christen Nielsen.**

Folketælling 1860	Løvelbroe	En gjestgivergaard	
• Christen Nielsen	33	Enkem.	Gjestgiver og gaardmand
• Birthe Marie Nielsen	2	ugift datter	
• Birgithe Nielsen	23	Ugift	Husfaderens søster

- Ifølge kirkebogen er Birthe Marie f. 27/12 1858. En søn, Niels Christian, er f. 8/2 1857, han figurerer ikke i folketællinger og heller ikke videre i kirkebogen.
- Christens første kone, Birthe Marie, døde 16/1 1859, 26 år gl.
- Christen blev gift igen 30/12 1860 med Pigen Ane Sørensen, 24 år, tjenende i Løvelbro, Han står i kirkebogen som Gaard- og Kromand i Løvelbro. De fik en søn 6/6 1862 som blev døbt Søren Christian.

Fra Christen til Fjeldsø-Jens

- **Den 25/6 1863 blev der tinglæst skøde til Christen Sørensen.**

Ifølge kirkebogen hedder hans kone Sisse Clara Jensen f. ca. 1824 og de fik en datter den 9/7 1864, Hun blev døbt Laura Mathilde Sørensen. Faderen er benævnt som Kromand.

- **Den 24/11 1872 blev der tinglæst skøde til Jens Christian Christensen.**
- **Den 13/3 1873** blev ifølge kirkebogen Ungkarl og Kromand Jens Christian Christensen af Løvelbro (f. 5/11 1842) og jomfru Nielsine Mette Kirstine Kaagaard af Fjeldsø f. 22/3 1848 viet.
- Hans forældre var: Christen Jensen af Fjeldsøe og Kirsten Marie Sørensdatter af Hverrestrup. Hendes forældre var: Skolelærer Mads Jensen Kaagaard og Birthe Nielsdatter i Fjeldsø.

Fjeldsø Jens 1872 -1912

- **Folketælling 1880** **Pederstrup by og sogn, udflyttere Gaard**

• Jens Chr. Christensen	37	Gift	Husfader, Kroeier
• Nielsine Mette Kirstine Kaaged!	31	Gift	Hans Hustru
• Birgithe Kirsten Christensen	6	Ugift	Deres Børn
• Søren Jensen Christensen	4	Ugift	Deres Børn
• Søren Axelsen	19	Ugift	Tjenestefolk.
• Ane Kirstine Nielsen	19	Ugift	Tjenestefolk.
- **Folketælling 1890** **Pederstrup by og sogn udflyttere, Gaard**

• Jens Chr. Christensen	47	Gift	Husfader, Kroeier
• Sine Christensen	41	Gift	Hans Hustru
• Olivia Christensen	8	Ugift	Deres Børn
• Søren Jensen Christensen	15	Ugift	Deres Børn
• Jacob Sørensen	21	Ugift	Tjenestefolk.
- **Folketælling 1906** **Gårdboer og Krohold**

• Jens Chr. Kristensen	64	Gift	Husfader
• Sine Kristensen	59	Gift	Husmoder
• Olivia Christensen	27	Ugift	Deres datter
• Søren Kristensen	31	Ugift	Deres søn
• Kristine Kristensen	13	Ugift	Deres barn

Kro-Jens og Kro-Sine

- **Vejen Andersen 5/3 1985**, Viborg Stifts Folkeblad
- Interview med Peder Leth, født mandag den 9. december 1895 (Se matrikelkort herunder)
- »Ved siden af det lille landbrug tjente min far en ekstra skilling ved om sommeren at grave tørv, som han solgte til Anton Smeds teglværk, der lå et stykke fra vores ejendom»
- Hverken **Kro-Jens** eller **Kro-Sine** beskæftigede sig med landbruget men overlod det til sønnen, .som blev kaldt Kro-Søren, og hos ham tjente jeg ind imellem en lille skilling.
- Til det faste klientel, som overnattede på kroen, hørte de såkaldte kræmmere, som vandrede rundt i landet og solgte alskens ting, og der var især mange uldkræmmere. ... hesteprangere, som drog fra marked til marked med deres hestekobler. Når der kom sådanne hestetrækkere med deres kobler, var der fuldt hus i kørestalden om natten.

En af kroens store dage var, når der var valg. Løvel by var jo valgsted, og på valgdagen kom folk fra nær og fjern kørende, ridende og gående til Løvel for at stemme, og så blev kroen også aflagt et besøg. På hjemvejen, når folk havde deltaget i valgslaget og nydt godt af, at alle gårdene i Løvel på, denne dag havde bevilling til at udskænke stærke drikke, holdt de ind til Løvelbro Kro, for at få en sidste gevesen, og så kunne det let udarte sig til diskussion og håndgribeligheder.

Krobevilling deponeret i Hobro

- Løvelbro Kro var også tilholdssted for mange af egnens beboere, som forsløg tiden med druk og kortspil, og det blev da også til ulykke for nogen. Anton Smed, der havde en stor gård ved siden af teglværket, drak således gården nedenunder og hjem. Så da han døde, og hans søn skulle overtage gården, var der hverken kreaturer eller såsæd, hvorfor en slægtning måtte træde til, så gården igen kunne komme på ret køl.
- Slagter Dalsgaard, der kørte rundt til egnens beboere og solgte kød, havde også for vane at aflægge visit på kroen og dermed var dagens kødtur som regel slut. Hans søn, som var kreaturhandler, blev så fortørnet over faderens drikkeri, at han under et besøg på kroen spurgte, hvad bevillingen kostede. Da kromanden, der beklagede sig over de dårlige tider for kroen, sagde, at den såmænd ikke var mere end 400 kroner værd, slog Dalsgaard til og betalte

på stedet tog krobevillingen og deponerede den i Hobro. Denne episode skete under første verdenskrig, og siden har der ikke været udskænkning i Løvelbro Kro.

- **87-aarig faldt af Sporvognen. 1946**

Fhv. Slagter Chr. Dalsgaard død i København.

Christen Dalsgaard, Fhv. Slagter og Kreaturhandler Christen Dalsgaard er død i København, 87 Aar gammel. Dalsgaard, der var usædvanlig rask og rørig, var forrige Onsdag saa uheldig at falde af en sporvogn ..

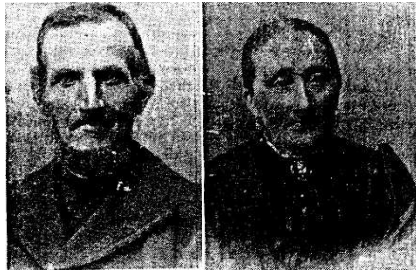
Natlogi for 25 øre

- **86-årige Alma Mortensen fortalte barndoms minder fra Løvelbro Kro. Vejen Andersen, Passiar marts 1985**

Løvelbro kro 1912. Kroens hestebestand præsenteres af fra venstre datteren Olivia, sønner Søren og endelig den 12-årige Alma. På skiltet ved døren står Kgl. Privilegeret Kro Løvelbro.

Til kroen hørte også en smedie og min mor, Birgitte, (Birgitte Kirsten Christensen født 1874) blev gift med smedesvenden, og de fik Marie og mig. Ægteskabet var imidlertid en misforståelse, idet vores far, som vi aldrig har kendt, holdt mere af flasken end af sin familie, så vore forældre blev skilt, da vi var ganske små.

Kro Jens

Kro Signe

»Der var krostue og høkerforretning midt i huset. Stuen havde hele husets bredde og der var krostue i den ene side, og i den anden side var der høkerforretning, hvor bedstefar handlede med alskens ting lige fra reb til klipfisk m. v.

Kørestalden lå ved den østlige side af vejen, så man kørte lige gennem kroens gård.

Kørestalden var så lang, at der kunne holde flere hestekøretøjer bag hinanden. Der var flytbare krybber til hakkelse, så hestene kunne få et foder, mens passagererne fik sig en te- eller kaffepunch i krostuen. I kørestalden var der også et simpelt værelse, det såkaldte bissekræmmerværelse, hvor landevejsbisserne kunne sove for natten for 25 øre.

Fjeldsø-Jens sælger 1912

- Den 12/8 1913 blev der tinglæst skøde til Jens Jakob Hansen.

Folketælling 1916,		Løvelbro 14,b	
• Jens Jakob Hansen	3/5 1860	Enkem.	Husfader Kromand
• Marie Nielsen	9/6 1864		Ugift Husbestyrerinde
• Kirsten Hansen	21/10 1893	Ugift	Tjenestepige
• Karl Pedersen	3/9 1885	G	Husfader Købmand
• Ane K. Pedersen	25/3 1884	G	Husmoder Husgerning
• Peder K. Pedersen	8/2 1915	U	SønBarn
• Jensine Tomsen	21/1 1896	U	Tjenestepige Husgerning

- Den 24/10 1916 blev der tinglæst skøde til Karl Overgaard, Anton Christensen og Chr. Christensen.
- Den 28/5 1918 blev der tinglæst skøde fra A. Christensen og Chr. Christensen til K Overgaard.
- Den 9/7 1924 blev der tinglæst Fogedudlægsskøde til Mogens Mogensen.
- Den 25/3 1925 blev der tinglæst skøde til Poul Højbjerg

• Landmand – Smed – Købmand

• Folketælling 1925,	Løvelbro 14,b		
• Poul Højbjerg	1896	G	Husfader Landbrug
• Mette Marie Højbjerg	1901	G	Husmoder
• Arnold R. Domino	1897	G	Husfader Smedemester
• Antoinette Domino	1903	G	Husmoder
• Erna Signora Domino	1923	U	Datter
• Gunnar Ellenhardt D	1924	U	Søn
• Karl Pedersen	3/9 1885	G	Husfader Købmand
• Ane K. Pedersen	25/3 1884	G	Husmoder
• Peder K. Pedersen	8/2 1915	U	Søn
• Magda Marie Pedersen	1917	U	Datter
• Jensine Tomsen	21/1 1896	U	Husassistent

Poul Højbjerg 1925 –

”Vort Sogns Historie”

Poul Højbjerg købte 1925 Ejendommen af Mogens Mogensen med et Areal paa 25 Tdr. Ld. tilhørende Købmandsforretning,

Købmandsforretningen har været her sammen med Kroen, men er nu forpagtet ud.

Det kan tillige nævnes, at der ogsaa har været Smedie her til 1946, dog var den lejet ud. Normal Besætning bestaar af 12—14 Kreaturer, 2 Heste, 2 Søer Opdræt samt Fjerkræ, ca. 150 Høns. Paa Marken findes et ret stort Grusleje, hvor Viborg Amt udvinder Vejmateriale.

Lufffoto 1954. Grusgrav øst for A13

Bygningerne er ældre, men restaurerede, bl. a. er Stuehuset fra ca. 1887 og Højbjerg har ombygget Hestestald, Tørvehus m. Smedie (Johs. Richter) indtil 1946. fra 1887 til det nuværende blev bygget i 1990 var et lavloftet og stråtækte stuehus, tidligere kombineret krostue og købmandsforretning, op til midt i 50-erne boede 3 familier, mod nord landmanden, i midten smeden, senere landmanden søn, og mod syd købmanden. Krodrift/spiritusbevilling ophørte omkring 1914.

Smeden boede til huset til venstre

Købmandsforretningen skiftede også ejere omkring 2. Verdenskrig, da Helga og Erik Toft overtog stedet.. Ud over købmandsforretning var der også benzintank og iskiosk.

På østsiden af landevejen var der grusgrav. De første år foregik arbejdet med skovl og trillebør, men i 1960-erne kom entreprenørfirmaet Novejfa med mere maskineri, så i løbet af kort tid var graven tømt, og nu er den planeret. Senere rejste Erik Toft, og forretningen blev omdannet til kiosk, og da Poul døde og Mari flyttede til Klejtrup blev Løvelbro solgt.

En vej, En å, En bro, En kro, En Bistro

Poul Højbjerg døde i 1984, men nogle år forinden havde hans søn, Jørgen Højbjerg, overtaget skødet.

Han sælger i 1984 ejendommen til Peter Fyllgraf, der tre år efter sælger til sin bror og svigerinde, Klemming og Grethe Fyllgraf, som i dag – efter mange gennemgribende ombygninger – driver **Løvelbro Bistro**.

Litteratur:

1. SKALSÅDALEN - FRA HJARBÆK FJORD TIL RØDSØ.
En beretning fortalt af Chr. Dalsgaard, Kistrup (2 sider)
2. Artikel om Løvelbro 1.6.1940 Viborg Stifts Folkeblad
Et Foredrag i Viborg af Magister J. C. Hansen, som fortæller om sin Tydning af
Stenen fra Erik Menveds Bro over Skals Åa
3. Bilag til kromand Anders Christensen Mikkelsen's -forhørs-rapport af 18. august 1850. (2
sider)
4. Optegnelser ved Knud V. Sørensen, Langå (4 sider)
5. Løvelbro – nok engang! Alma Mortensen
En passiar med Vejen Andersen 1985
6. Rask 90-årig har bevaret håndelaget, Peter Leth
En passiar med Vejen Andersen 5/3 1985
7. Kristelig Dagblad, man. D. 17. marts 1997
”En bro fra dengang broafgiften var brokorn” AF CLAUD BJØRN
8. Vort Sogns Historie